

„Atyám, hadd lehessenek bárány a farkasok között!”

Lukács László Pelbárt OFM élete és vértanúsága

IFJÚSÁGA

Lukács László 1916. február 18-án született Beszter községben.¹ Szülei Novák Erzsébet² és Lukács István.³ Keresztelésére 1916. február 19-én került sor. Valószínűsíthető, hogy édesanyja özvegységében Budapesten vállalt munkát, így László bérmelege a pesterszébeti templomban volt 1927. május 31-én.

Mint félárva fiú jelentkezett szerényen Budára.⁴ P. Tamás Alajos, az akkori gvárdián fölvette zárdafiúnak. A rend támogatásával az Érseki Katolikus Gimnáziumban tanulhatott. Az Országos Széchényi Könyvtárban megtalálhatóak a gimnázium évkönyvei, melyekből kiderül, hogy 1931-től 1936-ig végezte az iskolát. A nyolc évfolyamos iskola nem minden évfolyamát itt végezte, csak a 4–8. osztályokat. Aktív tagja volt a Mária Kongregációnak, ahol végzős korában ő volt a prefektus. A Toldy Ferenc Önképzőkörben többször szerepelt szavalataival, előadásaival, 1935. június 2-án elnöknek is megválasztották. Az intézetben működött a Daru Levelező Egyesület. A tagok külföldi diákokkal folytattak élénk levelezést, melyből László „kimagaslóan” kivette a részét.

AZ ÉRETTSÉGI

Az írásbeli érettségire 1936. május 18–24-én került sor, a szóbeli érettségi június 2–3–4-én volt Berkes Ottó c. tankerületi királyi és katolikus főigazgató elnökletével. László „jól érett” minősítést kapott. Schrotty Pál provinciális nagy gondot fordított az ifjú tanulmányaira: 1934-ben tanulmányútra küldte Németországba, Csehszlovákiába és Ausztriába, 1935-ben Skóciába, Franciaországba és Norvégiába, 1936-ban Jugoszláviába, Bulgáriába és Törökországba. Hat nyelven tanult meg beszélni!

NOVÍCIUS SZÉCSÉNYBEN

Belépett a ferences rendbe, 1936. augusztus 26-án érkezett meg a szécsényi rendháza 18 társával együtt, és augusztus 29-én öltözött be a rend ruhájába.

A novíciusok számára az újoncév elsősorban nem a tanulás időszaka, hanem a lelkiélet kibontakozására szolgáló csendes esztendő. Kizárták a házból a világot a maga híreivel, újságaival, politikájával és érdeklődésével együtt. Szécsény környéke természeti értékekben igen gazdag, így lehetőség kínálkozott néha kirándulásokra, szórakozásokra. Nyaranta az Ipolyban fürödtek, halásztak. 1937. augusztus 29-én Szécsényben tette le első fogadalmát.

1 Ma Valpó község településrésze a szlavóniai főút mentén Eszék és Donji Miholjac között.

2 Nagyatád, 1884. december 26. Férjével 1912. december 1-jén a daruvári Szentháromság-plébániatemplomban kötöttek házasságot.

3 Homokszentgyörgy, 1885. augusztus 2. Szülei: Győri Lydia és Lukács János. 1915. december 15-én hívták be katonának, sérüléseibe 1916. szeptember 6-án a kaposvári kórházban halt bele.

4 1931-ben, édesanyja halála után.

FŐISKOLAI HALLGATÓ JÁSZBERÉNYBEN ÉS GYÖNGYÖSÖN

Pelbárt 1937. augusztus 30-án érkezett Jászberénybe, ahol filozófiai hallgató lett. Ebben az esztendőben a teológiai főiskola bevezető tárgyait tanulták: filozófiatörténetet, kisebb filozófiai tantárgyakat, pedagógiát. 1938. július 24-én Pelbárték elhagyták a jászberényi rendházat és elköltöztek Gyöngyösre, hogy ott folytassák teológiai tanulmányaikat. Az éves lelkigyakorlatot augusztus 28-án kezdték meg P. Siska Á. István jezsuita atya vezetésével, akiben komoly, szakavatott lelkivezetőt kaptak.

Lukács László Pelbárt

Pelbárt az 1939–40-es tanév második szemeszterében Rómában tanult, az Antoniánum ferences egyetemen. Sajnos, csak rövid időt tölthetett ott. Hiányzott neki a megszokott közösség, növendéktársaival sem tudott jó kapcsolatot kiépíteni, hivatásválsággal is küszködött. A római előljáró így írt: *„Kifejezetten állítom, hogy őt nem büntetésből vagy erkölcsi hiányosságok miatt küldjük haza. Az ő nehézségeinek gyökere személyiségének adottságában keresendő. Túlágosan erősek benne az érzelmek... Végül alázatosan megismétlem kérésemet, hogy a kedves Pelbárt testvért igen szeretően fogadja nagy nehézségei közepette, és teremtsen alkalmat arra, hogy hivatása megerősítést nyerjen.”*⁵

A gyöngyösi teológián eredményei kiválóak voltak. 1941. május 3-án tett örökfogadalmat. Sajnos szomorú eseményekről is meg kell emlékeznünk. 1941. október 30-án gyomorvérzéssel kórházba került, ahol el kellett töltenie néhány napot. 1942. március 11-én a magiszter vezetésével nagy lelkigyakorlatba kezdenek, majd pedig 15-én Egerben dr. Kriston Endre püspök úr diakónussá szentelte Pelbártot és társait. 1942. június 21-én Zadravec István püspök szentelte pappá a végzős növendékeket. Újmiséjére a Budai Szent István Vértanú ferences templomban került sor: *„P. Pelbárt újmisés testvérünk templomunkban mutatta be első áldozatát az Úrnak. Manuduktora⁶ P. Provinciális,⁷ szónoka P. Szaléz⁸ volt, aki remek beszédben vázolta a papi hivatás föntségét.”*⁹

A HÁBORÚS ÉVEK

Pelbárt 1942-ben Jászberényben hitszónok, gyóntató, a növendékek magiszterhelyettese, korrepetítora volt, és doktorátusra készült.

Jászberényben nem érezte jól magát. Gyomorbaja csak diétával, orvosi kezeléssel volt mérsékelhető. Nem jött ki a növendékek magiszterével sem. Talán ezért is került Budára (augusztus 4-én érkezett meg), ahol Az Egység Útja ferences kiadású, az ökumenizmust elősegítő újság szerkesztőségében dolgozott, de emellett hitoktató, gyóntató is volt. November 10-én gyomorbajával kórházba került, megoperálták, november 26-án pedig súlyosra

5 P. Antonius Wallenstein 1940. augusztus 20-i levele P. Schrotty Pál provinciálisnak. MFKL 991/1940.

6 Kézvezető: újmisében segédkező idősebb pap. Általában az újmisés kérte fel. Feladata, hogy az újmisés ne kövessen el esetleges hibákat.

7 A tartományfőnök ekkor P. Schrotty Pál volt.

8 P. Kiss Szaléz magiszter. Az Amerikának való hadüzenet után, az utolsó diplomáciai hajóval jött haza. 1942. június 26-án érkezett meg a budai kolostorba.

9 Buda: Historia Domus 1925–1961, 1942. június 29.

fordult az állapota: kétszer is vérátömlesztésre volt szüksége. Pelbárt 1944-ben Egerben a házitanács tagja, hitszónok és gyóntató volt. 1944. május 9-én a plébánia kultúrházában a sebesült katonákat szolgálta. Gyakran vállalt kisegítéseket más plébániákon, vezette az ifjúsági kórust, és támogatta a III. Rend közösségét. Október 6-án Gyöngyösre került, ahol a *Magyar Barát* újság szerkesztőségében dolgozott, egyben sajtóapostol is volt. A front elhúzóda idején Vácon lakott, de Gyöngyöspatán is hosszabb időt töltött.

HIVATÁSÁNAK ALAKULÁSA¹⁰

Ebben az időben bekapcsolódik a rendtartomány missziós mozgalmába, aminek kettős célja volt. P. Károlyi Bernát vezetésével egyrészt különféle kiadványokat terjesztettek, szentképeket szerkesztettek, hogy népszerűsítsék a nem keresztények közötti misszió ügyét, másrészt megszervezték a kínai gyermekek „örökbefogadását”, azaz a paokingi árvaház egy-egy árvájának támogatását. P. Pelbárt könyveket fordított, amelynek bevételeiből a kínai misszió kiadásaira fordítottak. Fordítómunkája során témaválasztása megdöbbentő módon előkészítette későbbi életáldozatát.

1944-ben *Ember a farkasok között* címmel adta ki egy pármái ferences, Páter Linusz élettörténetét, aki novíciuskorától kezdve azon gondolkodott, papként pedig egész életét arra szentelte, hogy a börtönök és a nyomornegyedek szegényeit felemelje. „*Atyám, hadd lehessen bárány a farkasok között! Engedj a farkasok közé. De ha a farkasok széttépnek? Ha széttépnek, Isten megbocsát nekik és méltóbb bárányokat küld közéjük, akik jobban megérik őket. Ami nekünk vad ordítózásnak tűnik, az csak az ő fájdalmaik kifejezése. Széttépnek minket... hiszen vadállatként bánunk velük... pedig ők is Isten gyermekei.*”¹¹ – mondja előljárójának missziója kezdetén.

HATVANBAN

1945-ben Hatvanba került hitszónoknak, gyóntatónak és egyben a házitanács tagja lett. Hitoktatott a vasúttelepi iskolában, illetve parancsnoka volt a 847. sz. Horváth Mihály Cserkészcsapatnak is.

P. KISS SZALÉZ ÉS A KEDIM

P. Szaléz Gyöngyösön 1945-ben hívta létre a KEDIM-et, a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget, amelynek alakuló ülése 1945. április 23-án 17 órakor volt a Kultúrház tanácstermében. A szervezetet Szaléz egy ifjúsági csúcsszervnek szánta: összefogni a katolikus ifjúságot, a cserkészeket, a leánykört, a Mária Társulatot, a Független Ifjúságot, a Polgári Demokrata Párt Ifjúsági Szervezetét. Az alapszabály szerint a közösség az Actio Chatolica szellemében működött, szorosan vett területe az Alsóvárosi Ferences Plébánia, de területét szerette volna az egész városra kiterjeszteni. P. Pelbárt egyébként már Gyöngyösön is bekapcsolódott a szervezet működésébe. Részt vett a gyűléseken, előadást is tartott. Például: *A kereszténység lényegéről.*¹²

10 A hét ferences vértanú boldoggá avatási anyagából, 332.

11 *Lukács Pelbárt*: *Ember a farkasok között*. Magyar Barát 1944. 43.

12 KEDIM Jegyzőkönyv, 1945. május 13. Idézi: Fr. Varga Kamill ofm: *Élni Krisztust, megdicsőíteni életével az Evangéliumot* II. P. Kiss Szaléz művei. Kézirat, Szeged, 2012. 203 old.

Szaléz biztatására Pelbárt is megalapította Hatvanban az egész ifúságot összefogó ifjúsági közösséget, a KEDIM-et. A pártnak ez biztosan szemet szúrt, s lassan kibontakozott előttük az országos méretűre duzzasztható politikai-fasiszta összeesküvés. A letartóztatásokkal kapcsolatban a hatvani háztörténetben ezt találjuk: „*Elhurcolások. Közben a politikai élet hullámmozgott tovább, s az újságok szenzációs híradásokban kürtölték tova a különféle katolikus iskolákban és intézményekben leleplezett »összeesküvéseket«, amelyek minden alapot nélkülöztek. Hatvanban is lelepleztek ilyen összeesküvést, amelynek eredménye az lett, hogy május hatodikáról hetedikére virradó éjszaka a politikai rendőrség elhurcolta P. Lukács Pelbártot, akinek hollétéről mindmáig nem tudunk semmit sem.*”¹³

Rövidesen folytatták a letartóztatásokat, főleg olyan személyeket kevertek bele az ügybe, akikről úgy gondolták, hogy a diktatúra kiépítésének akadályai lehetnek. „*Lukács Pelbárt letartóztatására egyik cserkész segédtsízt így emlékszik vissza: – Eljött 1946 húsvétja. Szokás volt nálunk, hogy az őrséget álltak »Jézus sírjánál«. Ez nagycsütörtökön kezdődött. Másnap nagypénteken tíz óra felé járhatott az idő, amikor őrségben voltam, odajött hozzám Pelbárt atya és mondta: – Gyurka! Legyen szíves irányítsa tovább az őrszolgálatot! Nekem le kell mennem, itt van értem egy rendőrautó. Elmegyek a rendőrkapitányságra, nem tudom, mikor jövök vissza. Kezet nyújtott, átölelt és elment. Ezután csak kósza híreket hallottunk róla. Húsvét elmúltával a felnőtt cserkészek egy csoportja (Majer János, Molnár István, Mezei János és még mások) bementek a rendőrkapitányságra megtudni, hogy mi van a parancsnokukkal, és hogy folytathatják-e tovább a cserkészcsapatban a munkát. Lukács Pelbárt-ról nem mondott semmit a kapitány, de a cserkészcsapat további működését engedélyezte.*”¹⁴ (Érdekes, hogy a mi időnkben csak nagyszombaton álltunk őrséget, nagycsütörtökön és nagypénteken a keresztút végéig a Szentsír nem is volt, illetve el volt takarva.) Az igazi letartóztatásra csak májusban került sor, fényeshét vasárnapján Kiss Szalézt tartóztatták le először.

1946. május 19-én a tartományfőnök megbízásából Hatvanba látogatott P. Oslay Oswald volt tartományfőnök, egri házfőnök. Ő így számolt be hatvani tapasztalatairól: „*Öt órára Hatvanba érkeztem. Meglepetés voltam a testvéreknek és Zoltán atyának is. [...] Most mindezekből a hatvani ügyre a következőket kell levonnom: Hatvani famíliánk lefogott tagjai ellen nincs, nem lehet objektív alap. Ők szándékos torzításoknak áldozatai! Komoly alapok nélkül vannak a vizsgálati fogságban, ahová P. Jozafáttal és Róberttel még 16 civilt is bekísértek. Köztük volt Fister Károly is, de akiből már hatan itthon vannak.*”¹⁵

P. Pelbárt és P. Szaléz letartóztatásával egy országos méretű koncepciót pert igyekeztek kreálni, s ehhez volt szükség Pelbártra. Állításuk szerint egy szovjetellenes összeesküvést igyekeztek kitervelni és végrehajtani P. Kiss Szalézzal együtt, melynek áldozatai a békés és barátságos szovjet katonák lettek volna. Tanúvallomását már jó előre megírták, s addig próbálták verni, míg azt alá nem írta. A jegyzőkönyv szerint felsőbb egyházi vezetőtől kapott engedélyt a szovjet katonákat meggyilkoló fiatalok feloldozására. Mindkettejüket átadták a szovjet katonai hatóságoknak. A fiatalok szerint a börtönben lefűlélték a közöttük lévő besúgót, s csak Pelbárt közbenjárására sikerült az életét megmenteni. A fogva tartásuk alatt megjárta az Andrássy út 60-at, az orosz börtönt: a Vilma királynő út 33-at, végül az orosz ügyészséget: Konti utca.

13 Hatvan: Historia Domus, 1946. MFKL.

14 Némethi Gábor: Ötven évvel ezelőtt. Lukács Pelbárt elhurcolása. Heves Megyei Napló 1996. április 18. 5–6.

15 Oslay Oswald egri házfőnök levele Schrotty Pál provinciálisnak, 1946. május 19. MFKL.

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA: VIZSGÁLATI DOSSZIÉK

Két vizsgálati dosszié található a levéltárban. Az első a V-113398/1-es számú, és az 1a jelű, melyek 571 számozott oldalt tartalmaznak.

A Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya 1946. május 8-án kezdte el P. Pelbártnak mint vádlottnak a kihallgatását (Bárd Imre Károly r. alhadnagy volt a kihallgatásvezető):

„A szervezkedéssel kapcsolatban előadom, hogy magának ennek a gondolatnak a felvetése első ízben páter Szaléztól származik. Miután én az általa megalakított KEDIM ifjúsági szervezetben vele együtt dolgoztam, és ott szervezőtehetségemmel kitűntem, megérlelődött benne az a gondolat, hogy engem Gyöngyösről Hatvanba helyeztet át, hogy ott megkezdjem az ifjúság szervezését. Véleményem szerint féltékenység is játszott közre az én áthelyezésemmel, amit ő intézett. Áthelyezésemtől hosszú beszélgetésben közölte velem, hogy a KEDIM-mel távolabbi céljai vannak. Elmondta, hogy járt az amerikai követségen, ahol egyes magyar köroröknek Oroszországgal kapcsolatos panaszairól azt a véleményt kapta válaszul, hogy a magyarok ne hárítsák át ezt egy másik nagyhatalomra, hanem saját maguk intézzék el Oroszországgal. Magyarország olyan lesz, amilyen bátor kiállást tanúsít abban a mozgalomban, amely ennek a kérdésnek a megoldására szervez. Páter Kiss Szaléz felajánlotta, hogy akár fegyveres mozgalmat is szervez, mire a követség anyagi és erkölcsi támogatást ígért. Páter Kiss Szaléz elmondta, hogy ennek alapján a KEDIM-et fegyveres szervezetté akarja képezni és a felelősséget ő vállalja. A fegyvereket majd amerikai gyöngyösi nagygazdaktól származó pénzen fogja beszerezni. Említette, hogy nevem, mint kiváló szervező, Pálffy József demokrata néppárt debreceni vezetőjénél van feljegyezve, aki vállalta ennek a szervezetnek a pénzügyi ellátását.”¹⁶

P. Király Kelemen így emlékezett meg könyvében Kölley György információit felhasználva Pelbártról: „A bilincsbe vert Pelbárt atyát gyalogló menetelésben orosz katona kísérte a fővároson keresztül, azután pedig katonák kísérték váltakozva Magyarországon és a Kárpátokon keresztül Lembergbe. Ezt abból tudjuk, mert Dél-Galiciából katolikus vagy görögkeleti pap írta meg Tartományfőnökönknek. A pap annyit írt, hogy a gyaloglásban Pelbárt atya lábáról leszakadt a cipő, ruhája rongyos volt, ő adott neki használt cipőt, alsó- és felsőruhát. Viszont Kölley György, a már idézett cserkészpap, aki Szibériából való száműzetése után először hazakerült, de jelenleg Münchenben működik, annyit írt, hogy Lukács páter vele és 1500 magyar fogollyal »fantasztikusan nehéz utazásban« a medvezsugarszky [medvezsegorszki] (Finn-Karélia) 19-es majd 17-es fogolytáborba került, ahol együtt töltöttek közel három évet. Kölley-t innen Szibériába vitték, a visszamaradt Lukács Páterről (egyre gyengült, testileg-lelkileg összeroppant s hamarosan meghalt) a hazatért magyar fogoly említette, sírjára ő állított fel jégből faragott keresztet.”¹⁷

Mivel már korábban is beteg volt, így a tábor körülményei felőrölték egészségét. Embertelen kínok között halt meg gégerákban 1948. április 18-án. A foglyok esetében a halálozás oka rovatba azt írták, hogy otthon szerzett betegség következtében, a leggondosabb ápolás ellenére elhunyt. „A halottakat ládába tették, egy fadarabra ráírták a rabszámukat és kiszállították őket a táborkapuhoz. Ott az ügyeletes tiszt megnézte, s ha nem hitte el, hogy va-

16 Részlet a kihallgatás előtt megírt tanúvallomásból.

17 Király Kelemen: Fr. Kiss Szaléz élete és szenvedéstörténete. Kézirat, 1970-es évek. 186.

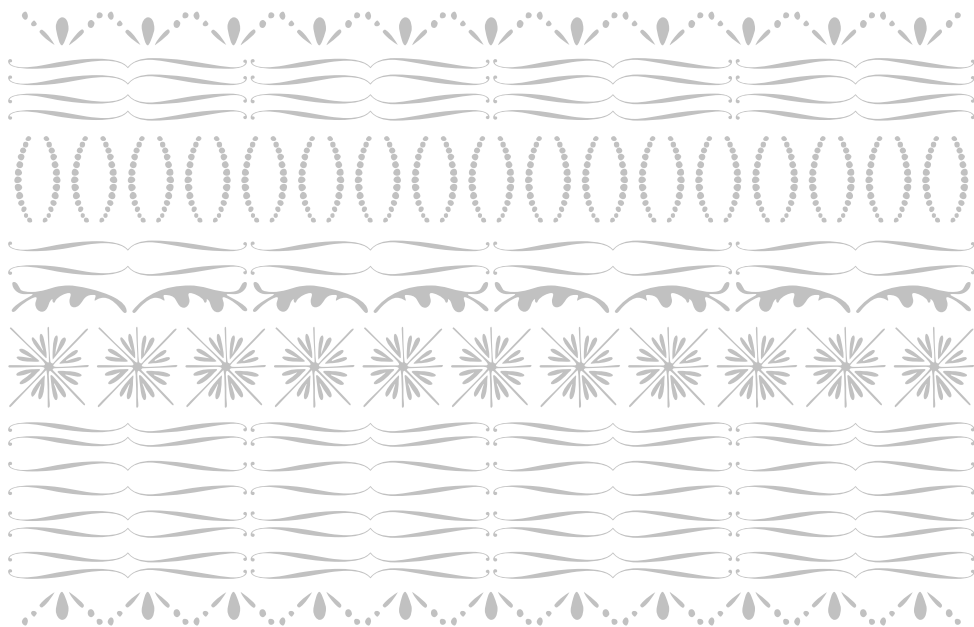
lóban halott, átszúrta a szívét egy nagy dróttűvel (ez volt a szabály).¹⁸ Ezt követően a tavon léket vágva leeresztették a ládát a vízbe.

REHABILITÁCIÓ

A szovjet hatóság (az Oroszországi Föderáció Legfőbb Ügyészsége) 1993. május 25-én rehabilitálta „*a politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról szóló*”, 1991. október 28-án elfogadott törvény alapján. Megjegyzendő, hogy a tárgyalások anyagát titkosították, azok nem kutathatóak, talán azért rehabilitálták a sok-sok millió áldozatot egyben!

Hét magyar ferences vértanút avathatnak boldoggá.¹⁹ A hét ferences vértanú – Körösztös Krizosztom, Kovács Kristóf, Hajnal Zénó, Kiss Szaléz, Lukács Pelbárt, Kriszten Rafael és Károlyi Bernát – 1944 és 1954 között életáldozatával tett tanúságot hitéről és emberszeretetről. Krisztusért adták életüket, mentették az üldözötteket, kiálltak az egyházért, a kisemmizettekért. Emlékük és tiszteletük eleven rendtársaik és a hívek körében. A püspöki konferencia döntése értelmében támogatja a hét magyar ferences vértanú boldoggá avatásának ügyét.

Varga Kamill

18 Kölley György: Értetek és miattatok. Nemzetőr, München, 1986. 75.

19 www.magyarKurir.hu: 2009. december 9.